

- **שם המחקר :** תרומתם של מאפיינים הוריים ומשפחתיים להסתגלות של אחאים לילד עם מוגבלות בחברה החרדית בישראל
- **שנה :** 2025
- **סוג מחקר :** תזה
- **מס' קטלוגי :** 890-687-2022
- **שמות החוקרים:** נחמי רוזנבוים, בהנחיית : ד"ר יעל קרני-ויזל
- **רשות המחקר:** אוניברסיטת בר אילן

מגבלות, מחקרי המשך והשלכות יישומיות

מחקר זה נערך בסיוע מענק מקרן שלם.

מגבלות והמלצות למחקרי המשך

למחקר הנוכחי מספר מגבלות מרכזיות מהן ניתן לצאת למחקרי המשך.

ראשית, המחקר נערך מנקודת מבטן של אמהות, שנמצא בספרות משמעותי במיוחד אך אינו לוקח בחשבון את נקודת המבט של הילד ו/או צוותים חינוכיים. תפיסתן הסובייקטיבית של אמהות אודות ילדיהן ללא מוגבלות, העשויה להיות מוטת לטובה נוכח השוואה בלתי נמנעת של קשיי האח לאתגרי הילד עם המוגבלות, או לחילופין בשל גורם הדחק ההורי המפחית את יכולתן להבחין במצוקת ילדיהן. מן הראוי שבמחקרי המשך תבחן הסתגלותם הנפשית של אחאים לילד/ה עם מוגבלות גם באופן אובייקטיבי, תוך דיווח של גורמים חיצוניים כמו מורים או יועצים/פסיכולוגים במסגרות החינוכיות.

שנית, מערך המחקר הינו מערך מחקר חתך, מכאן שלא ניתן להסיק על סיבתיות. בנוסף, מכיוון שאיסוף הנתונים התבצע בנקודת זמן אחת, חשוב לבחון את השינויים המתרחשים על פני רצף של זמן. על כן, מחקר אורך אשר יעקב אחר הסתגלות אחאים בנקודת זמן נוספת יוכל לכלול גם עוצמת קשרים וסיבתיות ובכך ירחיב ויעמיק את ההבנה אודות הקשר שבין גדילה לצד אח/ות עם מוגבלות והסתגלות נפשית.

שלישית, המחקר הנוכחי לא השווה בין אחאים לילדים עם סוגי מוגבלויות שונות וחומרתן. במידה ויעשה מחקר מסוג זה ניתן יהיה לבחון את הקשר בין סוג מוגבלות האח/ות לבין הסתגלות נפשית בקבוצות שונות של אחאים לילד/ה עם מוגבלות.

רביעית, המדגמים אותרו באמצעות דגימת נוחות, דבר הפוגע בתוקף החיצוני של המחקר וביכולת ההכללה של הממצאים על הסתגלותם של אחים עם וללא אח עם מוגבלות. על כן, מומלץ לערוך את המחקר על מדגם מייצג ככל האפשר, הטרוגני וגדול יותר.

חמישית, את מסקנות המחקר באשר להיבט התרבותי באשר להשתייכות לחברה החרדית יש לפרש בזהירות לאור כך שאין קבוצת השוואה מחברות אחרות.

לבסוף, כפי שהוסבר לעיל, ממחקר זה עולה קושי בשימוש בכלי מחקר סטנדרטי שפותח בחברה מערבית מודרנית במדידה באוכלוסיה החרדית. כפי שפורט לעיל, כלי זה מתקשה לאמוד את החוסן המשפחתי בחברה שמרנית קולקטיביסטית.

ההשלכות היישומיות של המחקר

המחקר הנוכחי הינו ראשון מסוגו המתמקד באוכלוסיית אחאים לילד/ה עם מוגבלות בחברה החרדית בישראל. מבחינה תיאורטית, נחקר לראשונה הקשר שבין סגנון התקשרות של אמהות ודחק הורי להסתגלות אחאים. המחקר עשוי לתרום להבנת הדינמיקות המשפחתיות הייחודיות בחברה החרדית, המתאפיינות בחינוך ושיח אודות ערכים משפחתיים ואמונה בא-ל ובטוב, המתקיימת לעיתים תוך מתן תשומת לב מופחתת לקשיים ואתגרים הקשורים לדפוסים הנהוגים בתוך היחידה המשפחתית (להבדיל מהכרה בקשיי הפרט בתוך המשפחה) ההופכים לעיתים לסמויים מן העין, יתכן בשל אי עמידתם בסטנדרטים הערכיים המצופים. בנוסף, המחקר מוסיף ידע לספרות הקיימת על ההשלכות של גידול ילד עם מוגבלות על הסתגלות נפשית של אחאים, תוך מתן דגש על ההקשרים התרבותיים והדתיים. מבחינה יישומית, ממצאי המחקר מצביעים על צורך בפיתוח תוכניות התערבות לאמהות ולילדים כאחד.

תוכניות לאמהות – תמיכה רגשית ופסיכולוגית לאמהות עשויה לעזור בהפחתת הדחק שהן חוות ובמיתון השלכות שליליות של סגנון התקשרות חרד. מאמצים בכיוון זה עשויים לשפר את הסתגלותם הנפשית של אחאים באופן ישיר (שיפור במדדים אצל האם עשוי להוביל לשיפור אצל הילדים) ועקיף (הגברת יכולתן של אמהות להבחין במצוקת אחאים ולספק תמיכה וטיפול). התוכניות יכולות לכלול טיפולים שהוכחו מחקרית כיעילים בשיפור ויסות רגשי ובהפחתת דחק הורי בהקשר של הורות כמו טיפול AEDP פרטני ו/או קבוצתי (Pollack, 2024; Pollack et al., 2024), טיפול המכוון לדפוס התקשרות כמו EFT (Ansar et al., 2021), טיפול זוגי ו/או משפחתי, קבוצות תמיכה, סדנאות להורות ועוד ברוח גישות טיפוליות מבוססות התקשרות. ניתן לספק שירותים אלו דרך הפלטפורמה הקיימת במרכזים למשפחה הפועלים בריכוזים החרדיים ולבנות אגף נוסף שיתן מענה לצרכים רגשיים של בני המשפחה (בדומה לשירותים הניתנים במסגרת מית"ל לבני משפחה של ילדים ונוער עם מוגבלות נפשית).

תוכניות תמיכה לאחאים – פיתוח תוכניות ייעודיות שמטרתן לשפר הסתגלות נפשית דרך מתן ביטוי רגשי וחיצוני קשר אם-ילד. תוכניות אלו עשויות לכלול קבוצות תמיכה בהן תינתן לגיטימציה לביטוי רגשות כאמצעי למיתון סימפטומים שליליים ולחיצוק הסתגלות נפשית. בשל מרכזיותו של מרכיב קשר הורה-ילד בבריאות הנפשית ובשל קשיי האמהות להבחין באתגרי ילדיהן כפי שניתן להסיק מתוך ממצאי המחקר הנוכחי, מומלץ לפתח פעילויות אם-ילד מתמשכות מותאמות גיל שיספקו זמן איכות תוך כדי משחקיות והנאה לצד עידוד ביטוי רגשי ובניית נרטיב אינטגרטיבי של אתגרים וכוחות. יש לתת את הדעת על סיוע בהשגחה על בני המשפחה האחרים בזמן זה: הילד/ה עם המוגבלות, אחאים נוספים, ולאפשר רוטציה בין האחאים לפי צורך.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)